

TANÚHEGYEK – AVAGY FELHÍVÁS „KERINGŐRE”

Trencsényi László, elnök, Magyar Pedagógiai Társaság

A Magyar Pedagógiai Társaság mindig fontosnak tartotta azt a küldetését, hogy az elődök példáiból mutasson mintát és erőt a kortárs nevelésügynek, a minden napok küzdelmeivel vesződő, olykor a jelen kihívásaiban kiégéstől veszélyeztetett pedagógustársadalomnak.

E feladatvállalás jelképes eszköze könyvkiadói tevékenysége is. 2018-ban – megannyi érintett települési önkormányzat és felsőoktatási intézmény támogatásával – jelent meg a *Tanúhegyek* című kötet. A könyv több, mint félszáz portrét, interjút tartalmazott az alfabétumot követve a Baár-Madas Gimnázium egykori igazgatójától, Áprily Lajostól kezdve a cigány fiataloknak tehetséggondozó központot létrehozó Snétberger Ferencig. Persze nem csupán országos, sőt nemzetközi hírű kollégák kerültek e könyves panteonba, hanem a hétköznapiak, osztálytermek, művészegyüttesek és gyerektáborok eleddig ismeretlen „közkatonaí” is, hiszen az ő pályahűségük, szakmai tudásuk, gyermekszeretetük éppolyan minta mai utódai számára, mint a „nagyoké”. A sármelléki Ferge József igazgató, a pécsszabolcsi Ruppert Edit, a mátraverebélyi tanító, Varjasy László nevét emelem most csak ki véletlenszerűen ebből a körből. A 20. század megújulást kereső, elbukásokkal terhes nevelésügyének „tanúhegyei” ők is. Fontos elve volt a szerkesztésnek, hogy túlnéztünk – mint ahogy a század nevelésügye is – az osztálytermek (olykor szűk) falain, a nevelésügyet abban a modern (vagy akár posztmodern) kontextusban értelmeztük, amelyben a természetadta közösségek (család, szomszédság, kortárs csoport) s a hagyományosan tudomásul vett partner, az intézményrendszer mellett szót kér a felnövekvő nemzedék szellemi-testi-érzelmi táplálásából, támogatásából megannyi piaci szereplő, civil kezdeményezés is. Előbbiek közül is egyre nagyobb jelentőséggel az a hálózat, amelyet közművelődésnek, esetünkre később talált kifejezéssel a gyermekkultúra világának nevezünk.

Fontosnak tartom jelezni, hogy a kötet minden darabja utánközlés. Knausz Imre egyetemi tanár a korábban „szabályos” szakfolyóirat, a *Taní-tani* szerkesztője ugyanezzel a címmel, a József Attila-i mottót idézve online folyóiratot gondoz. A *Tanúhegyek* írásai korábban mind megjelentek e felületen. Az online folyóirat logója, a berettyóújfalusi „igazgyöngyök” egyikének rajza került a borítóra (Igazgyöngy Alapítvány, 2019), s e közösség elismert alapító vezetője, L. Ritók Nóra írta az előszót annak idején.

Így kerültek a kötetbe a művészetpedagógia jelesei is, drámapedagógusok, bábjátékosok, muzsikások, rádiós művészetközvetítők, zenepedagógusok. És a táncpedagógia fontos személyiségei is megjelentek.¹ Kik is?

Karcagi Éváról, a Székesfehérvárról a híres budapesti Alsó Erdősor utcára érkező tanítónőről, az iskolai néptáncoktatás tantervíró kvartettjének egyikéről Riba Katalin egyetemi hallgató írt egy életútinterjú keretei között. Kovács Henrik (azóta PhD) készített interjút az Örökség Gyermek Népművészeti Egyesület által 2009-ben díjazott kollégákkal, Majoros Róberttel (Székesfehérvár Alba Regia Együttes) és a somogyi, barcsi Békési Margittal. A kötetben mellettük helyet kapott az innovátor óvodapedagógus, a gyermekjátékot, a táncot és a drámapedagógiát ötvöző Görömbő Kompánia alapítója, Prekler Kata munkásságának bemutatása is (kolléga, Farkas Annamária készítette a portrét.)

Teltek az évek, s a *Tanítaniban* is (megannyi más téma, oktatásügyi tépelődés, jó minta bemutatása mellett) gyarapodtak a portrék, életútinterjúk. A szerkesztők az előző, sikeres kötet folytatásában gondolkodtak, s 2022-ben, immár a Takács Etel Pedagógiai Alapítvány támogatásával, a Magyar Pedagógiai Társaság kiadásában megjelent a második kötet is. Az előszó most Makai Éva főiskolai tanár tollából származik, aki a *Gyermekkérdések Szakosztályának Korczak Munkabizottságában*, egy civil szervezetben tevékeny. A szerkesztés elvei változatlanok. Felmutatni a korszerű hazai pedagógiáért különböző színtereken áldozatosan, ám eredménnyel munkálkodó jeles kollégák életútját, munkásságát.

A szerkesztés tudatosságának fokozódását talán az jellemzi, hogy – fontosságához méltóan – a tánc, a táncpedagógia erősebb reprezentációhoz jutott. Hiszen a szerkesztők azonosulnak azzal a pedagógiai felfogással, hogy az a komplex tudás- és képességegyüttes, ami a táncban rejtezik, különleges jelentőséggel bír a fejlődő ember személyiségének és társas kapcsolatainak kiteljesedésében. Nyilván ezért kéredeztek be a Nemzeti Alaptanterv, a művészeti iskolák „hivatalos” világába is, s ezért oly erősek hagyományai.

Hagyomány? Tartozunk az igazságnak azzal, hogy a második kötet „táncosainak” is túlnyomó része a néptánc világát mutatja be. Mizerák Katalin írása Berczik Sáráról képviseli a mozdulatok művészetének más megjelenési formáját. S végülis idesorolhatjuk a polihisztor Váradi Istvánt is, aki ferencvárosi Garabonciás Együttesével a történeti társastáncok reneszánszát valósította meg. Ám a „néptáncos tanúhegyek” a megújuló táncpedagógia igen széles „hegyvidékét” rajzolják meg. A már az élők sorából eltávozott alkotók közül említsük először Györgyfalvy Katalint, akiről Mihályi József szakdolgozatának idevágó részlete szól nem elfeledkezve a korszakalkotó „Bujócska” elemzéséről sem (amit Péter Petra írt meg). A 25. *Színház* egykori koreográfusa a „kortárs-néptánc” gyermekvonulatában töltött be jelentős szerepet a kezdetekkor. Foltin Jolánról, aki a gyermeklélek és a gyerekcsoportok iránti érzékenységgel emelkedett ki (az asszonyi sors táncos ábrázolása mellett) koreográfiáival és pedagógiai munkásságával, ketten is írtak. Sándor Ildikó a kortársak tiszteletét fejezte ki összefoglalójában, míg

¹ Korábban a Magyar Pedagógiai Társaság önálló kötetet szentelt a gyermektáncok egykori mindenese, Keszler Mária munkásságának is. Bura Ibolya tanárnő, az Állami Népi Együttes egykori táncosa, az ELTE végzős Játék- és szabadidőpedagógia szakos hallgatója vállalta a tárgyát széles kitekintésben bemutató kiadvány szerkesztését (Bura, 2014).

Gordos Anna az utódok képviselőjeként rajzolt hiteles elemzést a meghatározó személyiség munkáiról – gyermektánc-pedagógus szemmel. Tímár Sándornak 90. születésnapjára írt köszöntőt Siposné Tavaszi Virág, aki szakember mivolta mellett a „Csillagszeműek”-ben táncoló leányok édesanyjaként is felidézte a táncmozgalom kulcsfiguráját (jómagam 1976-ban a legendás, a korábban már említett Keszler Mária kezdeményezte Csillebérci Népművészeti Úttörőtáborban dolgozhattam együtt a Mestivel). Ha már Csillebérc... Itt volt szakvezető a martonvásári Salamon Ferencné Erzsike is, a tantervíró kvartett másik gyakorló pedagógus tagja, a *Százszorszép* együttes alapítója, városa kultúratertemő díszpolgára, aki az „amatőr művészet” hamvaságát művészeti iskolává válás után is biztosítani tudta. Hasonló jelentőségű küldetést és pályát jártak be a jeles cigándiak. (Téglás Zsolt és Darmos István az iker-portrék szerzői.) A zempléni település a hazai néptáncgyűjtés történetében is jelentős a fiatal Kaposi Edit úttörő munkája nyomán. Téglás Dezső és Nagy István ezt a hagyományt éltették. Utóbbinak országszerte elterjedt koreográfiái a szerkesztett táncos játék műfajában voltak egészen újszerűek.

Mely műfajban persze Neuwirth Annamária munkássága alighanem a legsúlyosabb. De „Pannika” emellett szervezőként, iskolaalapítóként, civil aktivistaként is kiemelkedő, mindazonáltal a „tantervcsomag” alkotóinak is egyike volt. Mindezt Sándor Ildikó laudációja örökíti meg a kötetben.

Nem terjedhetett volna el ily széles körben az „újfolklorizmus” gazdag üzenete iskolában és iskolán túl, ha az ország különböző vidékein, akár apró falvakban ne lettek volna azt meghalló és folytató követői, akik a hagyományőrzést, honismereti munkát ötvözték a gyermektáncos (később e körökből kinövő újabb- és újabb) csoportok hozzáértő vezetésével. A mozgalommá terebélyesedő új szakma, a gyermektánc-pedagógia bázisai ők. A litéri Értl Pálnéről, Marikáról (a balatonfelvidéki falu „kulturális mindeneséről”) gyermekei írtak, a palócföldi Parád díszpolgáráról, Somfai Tibornéről pedig Sós Tamás.

A mintegy hatvan portréból immár csaknem tíz táncpedagógus. Igazán jó arány. De vajon teljes-e a tabló? Ki hiányzik még? Az említett személyiségek – akár az elhunytak, akár az élők – a hetvenes évek nagy kezdeményezéseinek, a „gyermek-kultúra eredeti felhalmozásának” részesei. Kik voltak még, akikről nem szabad elfeledkezni? Akikről meg kell írni a portrét a *Tanítaninak*, akár a *Tanúhegyek III.*-nak. Nekem hirtelenjében a püspökhatvani szlovák *Lami István* jut eszembe, a pilisvörösvári sváb *Wenczl József*, akár a nemesnádudvari (idős) *Kishegyi Simon*, a méhkeréki *Rózsa János* tanár úr, a kalocsai *Tóth Ferenc*, de nem sorolom tovább. Kéretik az olvasónak végiggondolni saját régiójában, s megírni a hiányzó emlékezéseket (Knausz főszerkesztő nyitott ezen üzenetekre). S hol vannak az újabb generációk – a harmadik nemzedék? – kimagasló szereplői?

Folytassuk együtt!

Trencsényi, L. (Ed.). (2022). *Tanúhegyek II. Újabb portrék, emlékezések, interjúk mintaadó pedagógusokról*. Magyar Pedagógiai Társaság. 320 pp. ISBN 978-963-7123-81-8, ISBN 978-963-7123-82-5 (pdf)

Irodalomjegyzék

- Bura, I. (Ed.) (2014). *A népművészet napszámosa – Keszler Mária életútja és írásai*. Magyar Pedagógiai Társaság.
- Igazgyöngy Alapítvány. (2019, September 20). *Welcome to our pages •*. Real Pearl Foundation. Retrieved October 3, 2022, from <https://igazgyongyalapitvany.hu/en/home/>
- Trencsényi, L. (Ed.) (2018). *Tanúhegyek. Portrék, emlékezések, interjúk mintaadó pedagógusokról. A Tani-tani Online (A szabad pedagógiai gondolkodás fóruma) oldalain megjelent írások 2011–2017*. Magyar Pedagógiai Társaság.